

Verborgen erfenissen

Een op waarheid gebaseerd familie verhaal

Colofon

ISBN: 978 94 6365 237 7

1e druk 2020

© 2020, Annelies Kok

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

Telefoon: 058 - 289 48 57

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Foto auteur: Doriendesign

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Verborgen erfenissen

Een op waarheid gebaseerd familieverhaal

Annelies Kok

'En soms, wanneer zij op een zonnige avond bij de beukenbomen verhalen zaten te vertellen, kon hij zich niet duidelijk herinneren of ze over hemzelf gingen of over een of andere konijnenheld uit vervlogen tijden.'

Richard Adams, Waterschapsheugel

Voor Anne. Met grenzeloos vertrouwen droeg zij de briefwisselingen van haar ouders aan mij over. In de vele gesprekken die volgden, vertelde zij het verhaal van haar leven. Zonder haar bijdrage was dit boek er niet geweest. Dank hiervoor.

Voor de moeder van Anne, de vrouw die ik nooit kende. Haar bijzondere levensverhaal maakte op mij een diepe indruk.

Proloog

December 1952 Christel Beek

‘Kijk eens, wat een mooie lucht!’

Christel heeft niet gemerkt dat Romy stil is gaan staan. Ze keek naar de stoep, ze probeerde om niet op de lijntjes tussen de tegels te stappen. Haar vriendin wijst naar de bloedrode hemel boven de huizen. Daar strekt het rood zich langzaam uit en verandert van kleur, het mengt zich met het blauwgrijs.

‘Mooi!’ zegt ze. ‘Het wordt roze, zie je dat?’

‘Ja. Heel mooi.’

Aan de andere kant van de straat steken de lantaarnpalen scherp af tegen de diepblauwe lucht, ze lijken wel wit.

‘Kijk daar, Romy, aan die kant is het al pikkedonker!’

Ze houdt van dit tijdstip van de dag, als de kleuren langzaam uit de straat verdwijnen. Ze stelt zich voor hoe de zon ze meeneemt. Samen met de geluiden, want die klinken ook altijd anders in de nacht. De mooie avondlucht helpt haar, ze voelt zich nu een beetje minder bang.

Ze moeten doorlopen, het is al na vijven. De lampen van de lantaarnpalen gaan aan. Fijn, dit keer heeft ze het moment niet gemist, ze hoefde niet eens, zoals ze anders vaak doet, haar ogen strak op de palen gericht te houden. Het lukt haar niet om dit blij gevoel vast te houden, de knoop in haar maag die ze de hele dag al voelde, is weer terug. Ook Romy is stil.

Ze gingen na schooltijd samen spelen, zoals bijna elke dag. Ze hadden bij haar thuis afgesproken, maar toen ze de keuken binnenkwamen, merkte ze het meteen. Ze zag het aan de driftige manier waarop haar moeder de handdoeken opvouwde. Haar gezicht stond strak, ze had heel even opgekeken toen ze binnen-

kwamen. Op de hoek van de tafel lag het aparte stapeltje. Haar kleren. Die moesten straks mee naar Holland.

‘We gaan bij Romy spelen,’ had ze direct gezegd en gelukkig hield haar vriendin haar mond.

Haar moeder vond het goed. ‘Om vijf uur thuis zijn, hoor,’ zei ze nog. Ze was doorgestaan met de was, ze probeerde nu met haar handen de kreukels uit een theedoek te strijken.

Bij Romy kregen ze een kopje thee. Romy’s moeder was lief, ze vroeg of ze vanavond al zou vertrekken. En of ze het leuk vond om de kerstvakantie bij haar vader in Nederland door te brengen. Ze had ja geantwoord, maar dat was niet waar. Natuurlijk wilde ze wel bij haar vader zijn, maar eigenlijk was ze ook bang voor hem. Ze wist helemaal niet zo goed wat ze van hem moest vinden. En zeker niet nu tante Mathilde er ook was. Daarover was ze wel zeker: die vond ze gewoon niet aardig. Ze had ook gemerkt dat ze haar vader boos maakte als ze niet vriendelijk tegen tante Mathilde deed. Nou, ze was echt niet van plan om haar leuk te gaan vinden! Maar dit alles vertelde ze niet aan de moeder van Romy.

Ze hadden niet goed geweten wat ze gingen doen. Ze had eigenlijk nergens zin in. Ze hebben maar winkeltje gespeeld.

Toen het tijd was om weg te gaan, treuzelde ze. Ze wilde het afscheid zo lang mogelijk uitstellen. Romy’s moeder merkte het, ze zei dat ze nu echt naar huis moest, het was al na vijven.

‘Kom, Christel, de kerstvakantie is zo voorbij, dan kunnen jullie weer elke dag samen spelen.’ Ze zei dat Romy wel even mee mocht om haar thuis te brengen.

Als ze de Gartenstrasse in lopen, ziet ze de Mercedes staan. Haar vader is er al. Het blij gevoel van de andere keren is er nu niet. Bij zijn andere bezoeken verheugde ze zich op wat kwam: een ritje in haar vaders auto en het snoep dat hij meebracht.

Nu is het anders, nu is ze bang. Die huilbuien van haar moeder van de afgelopen tijd, steeds weer nadat er een brief uit Holland kwam. Onkel Dieter moest haar moeder dan troosten, hij nam haar zelfs een keer op schoot. Toen had ze willen helpen, ze wilde ook voor haar moeder zorgen, maar Onkel Dieter duwde haar weg. Ze is toen maar naar haar kamertje gegaan.

Ze hoort stemmen. Harde stemmen. Een zware mannen- en een hoge vrouwenstem. Het zijn de stemmen van haar vader en moeder. Ze staan op de stoep, bij de voordeur. Haar moeder heeft iets vast. Haar vader probeert het uit haar handen te trekken. Haar moeder schreeuwt. Nee, ze gilt.

Ze verstart, ook Romy staat stil. Ze pakken elkaars hand. Romy knijpt, zij ook. Ze kijkt strak naar het beeld van de twee mensen, vijftig meter voor haar. Ze hebben ruzie! Ze voelt een wilde paniek omhoogstuwen. Nu moet ze Romy niet aankijken, want dan kan ze het niet meer wegduwen. Dan heeft dat gevoel haar te pakken. Ze heeft geen keus, ze moeten doorlopen, eraartoe.

Ze zijn nu vlakbij. Schnibbus, hun kleine bruine teckel, komt aanrennen. Keffend springt hij om hen heen. Ze laat de hand van Romy los. Ze knielt op de grond en tilt het hondje op, ze houdt het dicht tegen zich aan. Ze stopt haar gezicht in zijn zachte vacht. Romy bukt ook en aait de hond over zijn kopje, Schnibbus piept van blijdschap.

Voorzichtig kijkt ze op, nu treft ze Romy's blik wel. Grote, verschrikte, blauwe ogen.

Haar moeder ziet haar het eerst. Haar vader maakt gebruik van het verslappen van haar aandacht, hij ruikt een koffer uit haar handen. Haar koffer.

'Het is tien over vijf, waar bleef je nou!' bijt haar moeder haar toe. 'Je had er allang moeten zijn!'

Ze stopt haar gezicht weer in Schnibbus' harige vacht. Ze wil dit niet zien. Niet horen. Het beestje stribbelt, ze moet hem loslaten. Ze moet nu wel opkijken, naar de twee boze grote mensen.

‘Christel blijft hier! Je krijgt haar niet mee! Reken er maar niet op dat Christel met je meegaat!’ De stem van haar moeder is vreemd hoog. ‘Eerst moet je die honderdtwintig mark betalen die we nog van je krijgen. Eerder gaat ze niet met je mee!’ Haar stem slaat nu over, ze klinkt schrill. Haar gezicht is knalrood, haar ogen zijn samengeknepen, haar mond staat open. Met een vuist zwaait ze naar haar vader. Ze vindt haar moeder nu lelijk.

Haar vader staat pal voor haar moeder, hij torent hoog boven haar uit. Even lijkt het of hij haar gaat slaan. ‘Liesel, doe niet zo idioot! Je weet heel goed hoe de afspraak was. Ik hoef dat alles helemaal niet te betalen! Niets betaal ik!’ Haar vaders stem klinkt donker en hard.

Ze krimpt ineen. Zie je wel? Het gaat over geld. Ze is te duur. Het komt door haar dat haar moeder en Onkel Dieter veel te weinig geld hebben. En haar vader wil niets voor haar betalen. Onkel Dieter zei het vorige week nog, nadat hij de brief had gelezen die de postbode die ochtend gebracht had: ‘Dan zal ik jouw nieuwe schriften maar weer betalen. Die vader van jou heeft geld zat, maar hij heeft niets voor je over.’ Hij keek zo bedroefd dat ze zich voor haar vader schaamde.

Inmiddels staat haar vader naast de Mercedes. Hij mikt haar koffertje op de achterbank en knalt de deur hard dicht. Haar moeder blijft gillen. Romy staat erbij, met grote ogen kijkt ze naar haar ruziënde ouders.

Haar vader loopt op haar af. Met een zwaai neemt hij haar onder zijn arm. Hij loopt naar het portier aan de andere kant van de auto. Ze ziet zijn bruine schoenen over de keitjes bewegen, Schnibbus huppelt vrolijk keffend om zijn benen. Haar vader opent de deur en smijt haar op de achterbank. Ze hoort hoe hij zelf ook instapt en de motor start.

Verstijfd blijft ze liggen.

Schnibbus keft nog, haar moeder gilt: ‘Christel! Nee! Hank, dat kun je niet doen! Christel!’

De auto komt in beweging. Nog steeds is ze niet overeind ge-

komen. Alsof bewegen niet meer mogelijk is. Met opengesperde ogen kijkt ze door het raampje. Ze heeft niet eens haar moeder gedag kunnen zeggen. En Schnibbus. En Romy.

Ze ziet door het raampje van het portier hoe de nacht inmiddels de kleur uit de hemel verdreven heeft, er is nog maar een klein streepje rood zichtbaar in het diepdonkerblauw.

Hoofdstuk 1

2008 Christel Beek Het lichtblauwe pak

‘Nee, pap, ik kom echt niet!’ Christel houdt de telefoon een stukje van haar oor, haar vaders stem schettert door de hoorn. ‘Ik kan echt niet elk moment dat jij wilt alles uit mijn handen laten vallen en naar je toe rennen. Ik heb ook een eigen leven, hoor. En trouwens, ik was vorige week nog bij je. Heb je de arts al gesproken?’

Met een frons op haar gezicht luistert Christel naar het relaas van haar vader. Hij doet het weer, hij speelt weer zijn spelletje met haar. Die dwingende manier van spreken. Doen alsof hij ziek is. Eisen dat ze komt. Ze ergert zich, zijn wil staat voorop en luisteren doet hij niet. Of kan hij niet.

Ze hoort hem zeggen dat de dokter inderdaad geweest is. Hij voelt zich heel beroerd, hij moet steeds overgeven. En diarree heeft hij ook. Hij ligt nu in bed, een verzorgster van het appartement heeft de lakens al twee keer moeten verschonen. ‘Het was zo’n stagiaire, ze kon er niets van!’ voegt hij nog toe. Tja, gewoon tevreden zijn zit ook niet in zijn systeem, denkt Christel boos.

Toch is ze er niet gerust op, haar vader wordt tenslotte volgende maand vijfennegentig. Iets in zijn stem maakt dat ze hem dit keer wel serieus neemt. Misschien is het toch geen poging om haar naar hem toe te lokken. ‘Nou, goed dan. Ik kom. Maar niet vandaag, morgenochtend.’ Hem helemaal zijn zin geven, dat doet ze niet. Nijdig legt ze de telefoon neer. Het is hem alweer gelukt om haar op de kast te krijgen. Waarom kan een gesprek met haar vader nou nooit eens normaal verlopen? Waarom altijd die strijd?

De krant slaat ze dicht. Van lezen komt nu toch niets meer, ze kan zich nu niet meer concentreren. Ze staat op en loopt naar de tuin. Onkruid wieden, dat is de beste remedie tegen kwaadheid.

Bij de achterdeur staat ze even stil. Ze ademt diep in en laat haar blik glijden over haar achtertuin, langs de harmonieuze lij-

nen van de haagjes rondom de borders. Daar heerst orde en rust. Dat er hier en daar tussen de planten onkruid staat, stoort haar niet.

Ze loopt naar de plaats waar ze gisteren de halfvolle onkruidemmer heeft achtergelaten. Op haar knieën gaat ze verder met het voorzichtig uittrekken van het zevenblad, dat zich uitbundig heeft uitgebreid tussen de kruipflox. Ze pakt het stengeltje van het onkruidje met duim en wijsvinger zo laag mogelijk vast en trekt het dan voorzichtig uit de aarde. Meestal breekt het plantje af, maar een enkele keer lukt het haar om een lange witte wortel van wel twintig centimeter uit de grond te trekken, dit geeft haar steeds een moment van tevredenheid.

Geconcentreerd is ze bezig, maar haar gedachten staan niet stil. Voor de zoveelste keer vraagt ze zich af waarom haar vader nog steeds zo'n grote invloed op haar heeft. Waarom hun ontmoetingen bijna altijd resulteren in confrontaties. Elke keer weer die machtsstrijd. Zoals vorig jaar, toen hij onaangekondigd 's ochtends om half negen op haar stoep stond. Ze had hem toen nog wel een kop koffie gegeven, maar daarna meedogenloos weggestuurd. 'Eerst vragen of het me schikt, pap, zomaar binnen komen vallen, dat kan niet,' had ze hem toegevoegd. Ze moest wel, hij zou elke kans grijpen om over haar heen te lopen. Hij was woedend afgedropen, gevolgd door het oude patroon: hij had daarna wel twee maanden niets van zich laten horen. Om dan opeens weer te bellen en te doen alsof er niets gebeurd was.

Ze grijpt mis, met het stengeltje zevenblad trekt ze ook een polletje flox mee. Geërgerd ontwart ze de plantjes. Ze maakt een gaatje en plant het floxplantje voorzichtig terug. Met haar handen vormt ze een heuveltje van aarde om het polletje heen. Er dringt zich een beeld aan haar op: haar vader is net zevenblad. Het zal net zo onmogelijk zijn zich te ontdoen van zijn invloed als haar tuin te bevrijden van dit woekerspul. Misschien als hij dood is? Hoe zal ze zich dan voelen?

Ze staat op en brengt de volle emmer met onkruid naar de container.

De volgende ochtend gaat al vroeg de telefoon. De directeur van het tehuis. De dokter was zojuist weer bij haar vader geweest, hij vindt een ziekenhuisopname noodzakelijk. Maar haar vader weigert absoluut om naar het ziekenhuis in zijn woonplaats in Erkrath te gaan. Hij eist dat hij naar Kamp-Lintfort gebracht wordt, zo dicht mogelijk bij de Nederlandse grens, bij de woonplaats van zijn dochter.

‘Wat moeten we daar nu mee?’ vraagt de directeur haar.

‘Laat mij maar met hem praten, ik kom er zo snel mogelijk aan,’ antwoordt ze hem. Ze heeft de ergernis in zijn stem gehoord.

Christel smijt de hoorn neer, haar vader zou eens niet een eisenpakket neerleggen. Tegelijk realiseert ze zich dat dit aangeeft dat ze toch erg veel voor hem betekent. Zij is eigenlijk de enige die hem zijn hele leven trouw gebleven is, met zijn andere twee dochters heeft hij al jaren geen contact meer. Zij hadden hem niet aangekund.

Ja, hij is trots op haar, dat had ze kunnen merken toen hij eens met een vriend bij haar in Nijmegen langskwam: de manier waarop hij met haar woning gepronkt had, sprak boekdelen. Terwijl hij er geen cent aan had bijgedragen.

Zo snel ze kan, pakt ze haar tas, waarschijnlijk slaapt ze deze nacht niet thuis.

Onderweg naar Erkrath realiseert ze zich pas echt dat het leven van haar vader waarschijnlijk ten einde loopt. Ze heeft alle tijd voor haar herinneringen.

Haar vader was, nadat ook zijn tweede huwelijk stukgelopen was, in Duitsland blijven wonen. Hij had zich in de periode na de scheiding sterk aan Christel opgedrongen, zij was toen ongeveer veertig. Hij hing geregeld aan de telefoon en verlangde dat ze

hem vaak zou opzoeken. Anders zou hij een eind aan zijn leven maken, dreigde hij.

De maat was vol toen hij haar meldde dat hij de kerstdagen bij haar zou doorbrengen. Woedend was ze, maar ze had hem dit in eerste instantie niet durven zeggen. Het was juist in de periode dat het helemaal niet goed met haar ging. Ze zat ziek thuis. Een conflict op het werk was de aanleiding, maar nu weet ze hoe haar moeizame relatie met haar ouders veel van haar problemen veroorzaakt heeft.

Die middag moest ze weer naar haar therapeut. En hoewel het plan was om de werksituatie te bespreken, was ze binnen vijf minuten kwaad aan het vertellen over het telefoongesprek van die morgen.

‘Heb je hem gezegd dat hij niet welkom is?’ vroeg de therapeut.

Christel moest ontkennen, ze had haar vader iets vaags geantwoord als: ‘Dat zien we nog wel.’ Op zijn wedervraag ‘Waarom niet?’ had ze eerst alleen maar moeten huilen. Tranen van woede die overgingen in tranen van pijn. Ze gaf toe dat angst de reden was, ze was nog steeds bang voor hem. Voor zijn snijdende blik, zijn striemende woorden. En ze was ook kwaad op zichzelf. Dat hij nog steeds zoveel invloed op haar had.

Ze beloofde de therapeut dat ze haar vader met zijn gedrag zou confronteren. En met kerst kwam hij er niet in!

Ze had al haar moed verzameld. Ze zou hem vertellen dat hij de laatste was die iets van haar eisen mocht. En welke invloed zijn houding op haar leven gehad had. Hij moest altijd zijn zin krijgen, zijn wil was wet. Hoe kwalijk ze het hem nam dat hij haar bij haar moeder weggehouden had. Ze had hem ook toegevoegd dat ze er niet zou intuïneren als hij het goed wilde maken met geld, zoals hij altijd probeerde. Dit kon niet afgekocht worden, daar kwam hij dit keer niet mee weg!

Ze ziet zichzelf weer staan voor zijn voordeur. Ze moet er nu om glimlachen, hij zag haar het liefst in een jurk, dus ze had

haar oude spijkerbroek aangetrokken. Ze praatte zichzelf moed in voor ze aan durfde te bellen. Eenmaal in de woonkamer begon ze direct aan haar verhaal. Haar vader liep gewoon weg. Naar de keuken. Ze volgde hem, al pratend. Hij verdween naar de slaapkamer. Zij ook. Ze versperde de deur, zo kon hij hier niet weg en moest hij wel luisteren.

Met zijn rug naar haar toe stond hij bij het raam. Hij keek naar buiten. Midden in een gloedvolle zin van haar viel hij haar in de rede en zei dat zijn Mercedes inmiddels de beste tijd gehad had. Hij moest eens naar een nieuwe auto uitkijken. Bij het uitspreken van deze laatste zin draaide hij zich om en keek haar aan. Zijn grote, donkere gestalte, de priemende blik onder zijn borstelige wenkbrauwen, zijn mond als een streep. Ze zag: hij hoorde haar verhaal, maar hij luisterde niet.

Ze heeft de zin niet afgemaakt. Ze is naar de hal gelopen, heeft haar jas aangetrokken en is weggegaan. Ze weet nog hoe ze met woedende tranen over de snelweg naar huis reed, achteraf was dat eigenlijk onverantwoord geweest. Thuis is ze meteen gaan zitten en heeft hem een lange brief geschreven. Diezelfde avond heeft ze die gepost.

Twee weken duurde het voor zijn reactie kwam. Haar eigen brief kwam terug, met rode onderstrepingen en zijn commentaar op een papiertje, met plakband eraan vastgeplakt. Zijn woorden sloegen nergens op. Het bijgevoegde briefje van honderd mark kwetste haar nog het meest. Dat was voor haar het moment om het op te geven: hij had het dus niet begrepen en zou het nooit begrijpen.

Sinds die tijd bracht haar vader de kerstperiode door in Spanje. Hij heeft dit tot twee jaar geleden volgehouden.

Later kwam Gertruth. Hij had haar via een contactadvertentie leren kennen. Christel kon het prima met haar vinden, heel anders dan vroeger met haar eerste stiefmoeder, tante Mathilde. Gertruth had wel wat weg van haar eigen moeder.

Gertrud en haar vader hebben een aantal jaren samengewoond, ze hadden samen een woning gehuurd. Maar ook die relatie liep niet goed. Haar vader was apart op vakantie gegaan en bij zijn thuiskomst trof hij een leeg huis: zowel Gertrud als de meubels, die tenslotte van haar waren, waren weg. Gertrud vertrouwde Christel later toe dat ze de relatie niet op een andere manier had durven te beëindigen. Ze was bang voor haar vader, hij kon zo agressief zijn als hij kwaad werd. Daarna was hij in zijn huidige particuliere verzorgingstehuis terechtgekomen. Dat is nu ongeveer zeven jaar geleden.

Aan het eind van de ochtend arriveert Christel bij haar vaders appartementencomplex. Zoals altijd kan ze op het moment dat ze de oprijlaan in rijdt de hectiek van de snelweg van zich afschudden. De prachtige parkachtige tuin ademt een sfeer van rust. De oude villa aan het einde van de oprijlaan maakt een deftige en toch vriendelijke indruk, de aangebouwde vleugels aan weerszijden doen hier geen afbreuk aan. Dit beeld zet zich in het tehuis voort: het personeel is beleefd maar betrokken. Het past helemaal bij haar vader, het is duidelijk dat hier alleen de meer gefortuneerden kunnen wonen.

Als Christel de ruime hal binnenstapt, groet de receptioniste haar vriendelijk. Ze meldt dat de directeur gevraagd heeft haar te laten weten dat hij haar verwacht.

Beter om hem eerst te spreken voor ze bij haar vader binnenstapt, denkt Christel. Ze is benieuwd naar wat hij haar te vertellen heeft, hoe ernstig haar vaders situatie is.

Ze kent de directeur als een vriendelijke, wat afstandelijke vijftiger. Ditmaal merkt ze niet veel van zijn gereserveerdheid, hij begint meteen met zijn verhaal. Haar vader is ernstig ziek, zegt hij. De dokter heeft nierfalen geconstateerd, zijn einde is in zicht. Hij moet zo snel mogelijk opgenomen worden.

Het verbaast Christel dat ze, ondanks dat ze een dergelijke boodschap verwachtte, toch schrikt. Nu gaat waar ze zo vaak over nagedacht heeft, realiteit worden. Haar vader zal sterven.

Ze krijgt geen kans om bij deze gedachten stil te staan. De man tegenover haar vervolgt zijn verhaal. Het gesprek van gisteren tussen haar vader en de arts was onaangenaam verlopen. Toen de dokter de ambulance wilde bellen, had haar vader behoorlijk stampij gemaakt. Hij weigerde mee te werken, hij wilde alleen maar naar het ziekenhuis in Kamp-Lintfort. ‘Anders kan mijn dochter niet langskomen!’ had hij gezegd.

De arts had de hulp van de directeur ingeroepen, ook hij had op haar vader ingepraat. Maar er was geen land met hem te bezeilen geweest. Hij weigerde pertinent zijn medewerking. Zelfs het feit dat de zorgverzekering de kosten van de ambulance niet betaalt, liet hem koud.

Ze hoort de verontwaardiging in de stem van de directeur, zo’n eigenzinnigheid heeft hij vast nog nooit meegemaakt. ‘En u hoopt dat ik hem op andere gedachten kan brengen?’ antwoordt ze hem. ‘Ik zal mijn best doen, maar u kent mijn vader. Ik vrees dat hij toch zijn zin wil doordrijven.’

Bij de voordeur van haar vaders appartement aarzelt ze, zal ze aanbellen of gewoon naar binnen lopen? Ze besluit het laatste. Hij ligt in bed, hij zal toch niet zelf naar de deur kunnen komen.

Vanuit de slaapkamer klinken stemmen. Haar vader, boos en hard, en een sussende vrouwenstem. Vast een verpleegster. Ze klopt aan.

De twee stemmen antwoorden tegelijk: ‘Binnen.’

Ze opent de deur en stapt de kamer in. Blijkbaar is haar vader zojuist gewassen en verschoond, een stapeltje linnengoed ligt op de grond. Daarnaast ligt een pyjama, in haar ooghoek ziet ze een bruine veeg in de pyjamabroek. Dit wil ze helemaal niet zien. De verpleegster is nog bezig met het rechtekken van het beddengoed, ze draait zich om en begroet Christel vriendelijk.

Van haar vader krijgt ze een snauw. ‘Ben je daar eindelijk?’ Tegelijk duwt hij de arm van de zuster weg. ‘Laat dat. Dat kan ik zelf wel!’